

*** תקציר ***

לסקירה המלאה והעדכנית ראה הספר [מבוא למדרשים מאת ענת רייזל](#) בהוצאת מכללת הרצוג - תבונות

ילקוט המכירי

ילקוט המכירי הוא ילקוט מדרשים שאסף ר' מכיר בן אבא מרי, המכיל מדרשי חז"ל לספרי הנביאים ולכמה מספרי הכתובים. ר' מכיר ציין מהו המקור לכל דרשה בילקוט. הילקוט התחבר ככל הנראה במחצית השנייה של המאה ה-14 בספרד.

שם הילקוט וייחוסו

בראש ילקוט המכירי לתהילים, לישעיהו ולתרי עשר, הוסיף המחבר הקדמה המפרטת את שמו ואת שם אבותיו שחיו שישה דורות לפניו: "אני המלקט מכיר בן רבי אבא מרי בן רבי מכיר בן רבי טודרוס בן רבי מכיר בן הרב ר' יוסף בן רבי אבא מארי". המחבר הסביר מדוע קרא לשם חיבורו 'ילקוט': "וקראתי שם הספר ילקוט כי לקטתי אותו מן המדרש ומן המשנה ומן הגמרא ירושלמי ותוספתא ספרי וסיפרא לא הנחתי דבר אשר לא כתבתי בספרים אלו".¹ למרות שר' מכיר ציין את שמות אבותיו, דבר שיכול להעיד על משפחה חשובה, זהות המשפחה איננה ידועה. היו שניסו להסתייע בשם מכיר ובתפוצתו בארצות שונות, על מנת לקבוע את זמנו ואת מקומו של מחבר הילקוט.

לשון הילקוט, זמנו ומקומו

ר' מכיר דייק בדרך כלל בציטוטים שהביא מתוך המקורות שהיו לפניו, ולכן לשון הילקוט היא כלשון מקורותיו – עברית, ארמית גלילית וארמית בבליית. בשל הציטוטים המדויקים שבילקוט המכירי הוא שימש חוקרים שונים כעד נוסח למקורות המצוטטים בו.

הגורמים המרמזים על זמנו ועל מקומו של מחבר הילקוט הם: שטר מכירה בכתב יד ליידין של ילקוט המכירי לישעיהו שבו כתוב שכתב היד נמכר בשנת 1415; הערה של שפתי ישינים² "ילקוט המכירי מחובר קודם גזירות ספרד"; המקורות שר' מכיר עשה בהם שימוש בילקוטו. החוקרים הציעו את פרובנס³ ואת איטליה⁴ כמקום יצירת הילקוט, אולם, הדעה הרווחת במחקר כיום היא שהילקוט חובר בספרד במחצית השנייה של המאה ה-14. מ"ב לרנר הציע להקדים את זמנו של חיבור הילקוט למחצית השנייה של המאה ה-13, מכיוון שר' מכיר עשה שימוש בילקוטו במדרש דברים רבה, בנוסח שונה מדברים רבה הנדפס, ודומה לזה המופיע ב'דברים רבה ליברמן',⁵ אך ככל הנראה הוא השתמש בעד נוסח שלא הכיל את פרשת ואתחנן. לרנר ציין, שישנן עדויות לכך שכבר בתחילת המאה ה-14 היה מצוי בספרד מדרש מטיפוס דברים רבה ליברמן, שכלל את פרשת ואתחנן. הוא שיער, שאם טופס זה היה מצוי בזמנו של ר' מכיר, הוא היה עושה מאמץ להשיג אותו ולהשתמש בו, בשל חשיבות הנושאים המוזכרים בפרשת ואתחנן. לכן, לרנר הסיק שר' מכיר חי לפני תחילת המאה ה-14, כלומר במחצית השנייה של המאה ה-13, בספרד.

1. ר' מכיר בן אבא השתמש בחיבורים נוספים כמקור לילקוטו, ראה להלן.
2. שפתי ישינים בס חי בפולין במחצית השנייה של המאה ה-17 ובמחצית הראשונה של המאה ה-18. בספרו **שפתי ישינים** הוא תיאר באופן ביבליוגרפי שמות של ספרים עבריים ותוכנם.
3. כך סברו למשל, י"ז כהנא-שפירא (ראש דבר) וח' מאק. ראה: ח' מאק, 'עיצוב של פרשה מן המדרש בידי מדפיסי קושטא בשנת רע"ב', **פעמים** 52, תשנ"ב, עמ' 38.
4. כך סבר י"ש שפיגל. ראה: י"ש שפיגל, 'לדרך הציון וההפניה בשמות מסכות ופרקים אצל הראשונים', **עלי ספר** יד, תשמ"ז, עמ' 53.
5. ראה במבוא למדרש דברים רבה.

*** תקציר ***

לסקירה המלאה והעדכנית ראה הספר [מבוא למדרשים מאת ענת רייזל](#) בהוצאת מכללת הרצוג - תבונות